

**LIETUVOS RESPUBLIKOS
GENERALINĖ PROKURATŪRA**

**SPRENDIMAS
DĖL PROKURORŲ ETIKOS KOMISIJOS IŠVADOS**

2019 m. liepos 12 d. Nr. 17.9.-9570

Vilnius

Prokurorų etikos komisija (toliau – Komisija), atlikusi tyrimą dėl Vilniaus apygardos prokuratūros Pirmojo baudžiamojo persekiojimo skyriaus vyriausiojo prokuroro J. R. galimai padarytų pažeidimų, 2019 m. birželio 17 d. Lietuvos Respublikos generaliniam prokurorui pateikė išvadą Nr. 1.6.-10 (toliau – Išvada), kurioje konstatuota, kad prokuroras J. R. pažeidė Prokurorų etikos kodekso 5.2.2, 5.7.2, 5.9.1 ir 7.1 papunkčiuose nustatytų principų reikalavimus, ir pasiūlyta skirti už tai tarnybinę nuobaudą – papeikimą.

Įvertinus Komisijos tyrimo metu surinktą medžiagą, pritaria Išvadoje nurodytiems argumentams, pagrindžiantiems prokuroro J. R. padarytus Prokurorų etikos kodekso pažeidimus, už kuriuos turi būti skirta tarnybinė nuobauda, bet nepritartina pasiūlymui dėl tarnybinės nuobaudos rūšies. Manytina, kad Komisija nepakankamai analizavo ir vertino prokuroro J. R. neatsakingu kalbėjimu padarytos žalos mastą, taip pat kitas nuobaudos skyrimui reikšmingas aplinkybes.

Pažymėtina, kad laisvė reikšti savo mintis ir įsitikinimus yra vienas iš svarbiausių demokratinės visuomenės principų – pagal Konstitucijos 25 straipsnio 1 dalį žmogus turi teisę turėti savo įsitikinimus ir juos laisvai reikšti. Taip pat laiduojama teisė kritikuoti valstybės įstaigų ar pareigūnų darbą, apskusti jų sprendimus. Tačiau įsitikinimų išraiškos ir informacijos laisvė nėra absoliučios ir visa apimančios. Remiantis Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktika, valstybės tarnautojo laisvę reikšti savo įsitikinimus ir kritikuoti valstybės įstaigų ar pareigūnų darbą gali riboti pagrindiniai jo veiklos etikos principai. Minėtų teisių ir valstybės tarnybos bei valstybės tarnautojų veiklos etikos principų ryšį Vyriausiasis administracinis teismas aiškino ne vienoje išnagrinėtoje administracinėje byloje (pvz., nutartys Nr. A-756-851/2008, Nr. A438-2561/2011 ir kt.).

Remdamasis Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika Vyriausiasis administracinis teismas nurodė, jog „saviraiškos laisve besinaudojantys asmenys privalo elgtis sąžiningai „informacijos adresato“ atžvilgiu, siekti pateikti tikslią ir patikimą informaciją, laikytis etikos normų. Demokratinėje visuomenėje leistinos kritikos ribos, netgi diskutuojant svarbiais bendrojo intereso klausimais, priklauso nuo poreikio gerbti kitų asmenų reputaciją ir teises. Tarptautinėje ir nacionalinėje praktikoje garbė ir orumas yra ginami ne tik nuo žeminančių tikrovės neatitinkančių žinių skleidimo, bet ir nuo nesąžiningos, neturinčios objektyvaus faktinio pagrindo kritikos, nuomonės ar vertinimo“.

Kaip matyti iš prokuroro J. R. 2019 m. gegužės 3 d. rašytinių paaiškinimų generalinio prokuroro pavaduotojui (toliau – ir paaiškinimas), prokuroras J. R., kalbėdamas su žurnaliste ir aiškiai suvokdamas, kad jo pateikta informacija bus paviešinta visuomenės informavimo priemonėje, kaip medžiagą žurnalistės straipsniui teikė informaciją, kurios dalį jis pats vertino kaip nepatikrintą ir galinčią būti gandai, dalį – pagrįstą emocijomis arba interpretacijomis, žiniasklaidoje publikuotais straipsniais (paaiškinimo 1 psl.). Atkreiptinas dėmesys, kad prokuroras J. R. su žurnaliste kalbėjo apie bylas, kuriose jokių procesinių funkcijų nevykdė ir nevykdo, todėl negalėjo ir negali turėti tikslios informacijos apie su šiomis bylomis susijusias aplinkybes.

Siekiant patikrinti ir įvertinti straipsniuose ir prokuroro J. R. 2019 m. gegužės 3 d. paaiškinime nurodytus teiginius apie galimai buvusį aukštų politikų kišimąsi į bylą tyrimą, poveikį jam, Generalinės prokuratūros Baudžiamojo persekiojimo departamento prokuroras aukštesniojo prokuroro pavedimu Baudžiamojo proceso kodekso 168 straipsnio 1 dalyje nustatyta tvarka 2019 m. gegužės 14 d. apklausė ikiteisminį tyrimą Nr. 01-2-00016-10 (dėl Lietuvoje galimai veikusio (veikusio) CŽV kalėjimo (kalėjimų)) atlikusį ir 2011 m. sausio 14 d. sprendimu jį nutraukusį buvusį prokurorą M. D. Apklaustos metu M. D. paneigus prokuroro J. R. teiginius apie šią bylą, 2019 m. gegužės 14 d. nutarimu atsisakyta pradėti ikiteisminį tyrimą dėl prokurorui M. D., atlikusiam ikiteisminį tyrimą Nr. 01-2-00016-10, galimai daryto neteisėto poveikio, nes nebuvo padaryta Baudžiamojo kodekso 228 straipsnio 1 dalyje (piktnaudžiavimas) numatyta nusikalstama veika. Prokuroro J. R. prielaidas apie byloje darytą spaudimą M. D. kategoriškai paneigė ir viešame Lietuvos Respublikos Seimo laikinosios komisijos 2019 m. birželio 20 d. posėdyje. Be to, ir pats prokuroras J. R. Komisijai pripažino, kad ilgą laiką (nuo 2000 m. liepos 10 d.) būdamas aukštesniojo prokuroru, neįjutė, kad politikai kišasi į konkrečius ikiteisminius tyrimus. Taigi, kaip matyti iš Komisijos surinktų duomenų, prokuroro J. R. pareikštai nuomonei akivaizdžiai trūksta faktinio pagrindo, todėl teigtina, kad ji pareikšta nesąžiningai, peržengiant žodžio laisvės ribas.

Prokuroro pareigas J. R. eina jau daugiau nei 25 metus (nuo 1993 m.), iš kurių 19 metų yra aukštesnysis prokuroras. Šios aplinkybės suponuoja tai, kad jis negali nežinoti apie įstatymų nustatytą kiekvienam prokurorui pareigą, sužinojus apie jam ar kitam prokurorui galimai daromą spaudimą ar neteisėtą poveikį, duodamus neteisėtus pavedimus, įpareigojimus ar kitokį kišimąsi į prokuroro veiklą, jeigu tai gali turėti įtakos prokuroro priimamiems sprendimams, reaguoti vienu ar keletu būdų, numatytų šiuose Lietuvos Respublikos teisės aktuose:

1. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 166 straipsnis nustato, kad prokuroras ar ikiteisminio tyrimo pareigūnas, nustatęs nusikalstamos veikos požymius, turi pradėti ikiteisminį tyrimą.

2. Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymo 15 straipsnis nustato prokuroro pareigą pranešti generaliniam prokurorui (jo pavaduotojui) apie aukštesniojo prokuroro priimtą įstatymams prieštaraujantį proceso sprendimą.

3. Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymo 10¹ straipsnis nustato valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens pareigą pranešti apie jam žinomą korupcinio pobūdžio nusikalstamą veiką.

Publikuotuose prokuroro J. R. teiginiuose įvardijami įvykiai vyko prieš daug metų, iš prokuroro paaiškinimo ir teiginių matyti, kad aplinkybės apie galimą neteisėtą poveikį jam buvo žinomos ilgą laiką, tad šiame kontekste nesuprantamas ir netoleruotinas ilgamečio prokuroro, ypač vadovo, pasirinkimas tokią informaciją ignoruoti, nesiiimti jokių priemonių ar veiksmų ir taip nevykdyti teisės aktuose kiekvienam prokurorui nustatytos prievolės, esant tokiai situacijai, veikti.

Straipsniuose prokuroro J. R. pateiktų ir, kaip Komisijos nustatyta, niekuo nepagrįstų teiginių apie tai, kad ikiteisminiai tyrimai yra „užsakomi“, kad jų eigai ir baigčiai galimai daro įtaką politikai ar kiti asmenys, taip pat kitų teiginių visuma formuoja itin neigiamą nuomonę apie Lietuvos prokuratūrą, jos organizuojamų ir kontroliuojamų ikiteisminių tyrimų pagrįstumą bei teisėtumą ir taip skatina nepagarbą prokuroro vardui, menkina visuomenės pasitikėjimą prokuratūra. Be to, viešais ir nepagrįstais savo teiginiais prokuroras J. R. sumenkino ne tik prokuratūros, bet ir aukščiausio valstybės vadovo, taip pat prokuratūros socialinių partnerių reputaciją („Juk taip ir buvo padaryta vadinamoji CŽV kalėjimo byla! Prezidentė žaidė prieš Lietuvą per ankstesnę prokuratūros vadovą. <...> Ant tokių užsiundomos tarnybos, juos terorizuoja žvalgybininkai, vyksta susidorojimai... <...> Tam tikrų tarnybų vadovams nurodoma pradėti kriminalinės žvalgybos

veiksmus, tyrimą. <...> Buvo paduodamas sąrašas žmonių ir liepiama jiems pareikšti įtarimus, nors tam nebūdavo pagrindo.“ ir kt.).

Vertintina, kad prokuroro J. R. niekuo nepagrįsti teiginiai pažemino prokuroro vardą, valstybės institucijų ir visos valstybės tarnybos autoritetą, skatina nepagarbą įstatymams, pakerta visuomenės pasitikėjimą valstybe ir jos institucijomis, valstybės vadovais, demokratinio valstybės valdymu ir teise, ir taip griauna konstitucinius demokratinės teisinės valstybės pagrindus. Pagal Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktiką valstybės institucijų autoriteto, pasitikėjimo valstybės teisine sistema sumenkinimas, diskreditavimas ir pan. paprastai pripažįstami didele žala ne tik tarnybai ar asmeniui, bet ir valstybei (pvz., nutartys Nr. 2K-263/2010, Nr. 2K-161/2012, 2K-232/2012, Nr. 2K-316/2013, 2K-7-335/2013, Nr. 2K-100/2014).

Aukščiausiasis Teismas yra pažymėjęs, kad kiekvienu konkrečiu atveju sprendžiant dėl žalos dydžio atsižvelgiama, be kita ko, į „rezonansą visuomenėje dėl padarytos veikos ir to įtaką valstybės tarnautojo ir valstybės institucijos autoritetui“ (2013 m. spalio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-351/2013). Šiame kontekste pažymėtina, kad publikuoti prokuroro J. R. teiginiai sukėlė milžinišką visuomenės pyktį ir reakciją žiniasklaidoje. Jie buvo cituojami daugelio nacionalinių ir regioninių žiniasklaidos priemonių straipsniuose, šiais klausimais buvo rengiamos TV laidos, situaciją tiria Lietuvos Respublikos Seimo laikinoji komisija. 2019 m. gegužės 6 d. vykusiame Lietuvos Respublikos prokuratūros kolegijos posėdyje apygardų vyriausieji prokurorai informavo generalinį prokurorą, kad sulaukė daugybės prokurorų, pasipiktinusių publikuotais teiginiais, skambučių, kad prokurorai teigė besijaučiantys labai įžeisti ir pažeminti, kad jų darbas nuvertintas (Lietuvos Respublikos prokuratūros kolegijos 2019-05-08 posėdžio protokolas Nr. 17.9.-6800).

Aukščiausiasis Teismas yra pažymėjęs, kad darant išvadas dėl didelės neturtinio pobūdžio žalos (*inter alia* valstybei) buvimo „svarbios aplinkybės yra tai, kokios valstybės tarnautojo, atlikusio neteisėtus veiksmus, pareigos (jų reikšmingumas)“ (2016 m. birželio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-234-222/2016). Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas taip pat yra pažymėjęs, kad „kuo aukštesnės pareigos, kuo svarbesnė veiklos sritis, tuo didesni reikalavimai keliami šias pareigas einantiems asmenims“ (1999 m. kovo 4 d., 2007 m. rugpjūčio 13 d., 2008 m. sausio 22 d., 2011 m. liepos 7 d. nutarimai).

Kaip matyti iš Išvados turinio, Komisija prokuroro J. R. užimamų pareigų, kaip aplinkybės, reikšmingos skiriant nuobaudą, nevertino. Prokuroras J. R. eina Vilniaus apygardos prokuratūros Pirmojo baudžiamojo persekiojimo skyriaus vyriausiojo prokuroro pareigas. Tai suponuoja aukštesnę negu eilinių prokurorų atsakomybės laipsnį. Vadovaujamas pareigas einančiam asmeniui keliami aukšti tarnybinės veiklos ir elgesio standartai, todėl iš vadovo pagrįstai tikimasi, kad jis bus stiprus moralinis ir dorovinis autoritetas pavaldiniams. Tačiau prokuroras J. R., nepaisydamas šių reikalavimų, prokurorus, galimai ir savo pavaldinius, išvadino „vergaus ir sukčiais“, kitais teiginiais sumenkino jų tarnybą ir juos įžeidė.

Prokuroras J. R., būdamas prokuratūros padalinio vadovas, gerai išmanydamas Lietuvos Respublikos įstatymus ir kitus teisės aktus, suprato, kad tarnybinėje veikloje privalo laikytis Lietuvos Respublikos Konstitucijos, Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymo ir Prokurorų etikos kodekse nustatytų principų ir taisyklių, tačiau šių teisės aktų reikalavimų, taip pat teismų praktikoje suformuotos nuostatos, kad valstybės tarnautojo įsitikinimai turi būti reiškiami neįžeidžiančiai, nežeminančiai, atitikti pagarbaus ir kultūringo elgesio normas, nesilaikė. Kritikuodamas ir reikšdamas nuomonę apie prokuratūrą ir jos socialinius partnerius prokuroras vartojo orumą žeminančius frazeologizmus, palyginimus ir kitus kalbos elementus, nebūdingus dalykinei kalbai, nesilaikė minėtų Prokurorų etikos kodekse įtvirtintų principų. Prokuroro J. R. atliktų veiksmų visuma leidžia pagrįstai daryti išvadą, kad jis, kaip prokuratūros padalinio

vadovas, atliko geros moralės ir etikos požiūriu smerktinus veiksmus. Vertintina, kad toks prokuroro elgesys yra nesuderinamas su vadovo pareigomis.

Šiame kontekste labai svarbus prokuroro J. R. elgesys po to, kai buvo išspausdintas straipsnis su jo teiginiais. Kaip matyti iš Komisijos posėdžio 2019-06-03 protokolo Nr. 1.6.-7 (toliau – protokolas), taip pat iš prokuroro J. R. 2019 m. gegužės 3 d. paaiškinimo, prokuroro J. R. vertinimu, didžioji dalis teiginių straipsniuose yra „ištraukti iš konteksto“ (protokolo 4 psl.), o „žurnalistė neteisingai interpretavo jo žodžius“ (protokolo 7 psl.), pakeitė žodžių prasmę (protokolo 7 psl.), „straipsnis gavosi ne toks, kokio jis tikėjosi“ (paaiškinimo 4 psl.).

Savaime suprantama reakcija būtų imtis visų įmanomų priemonių, kad tikrovės neatitinkanti informacija būtų paneigta žiniasklaidos priemonėje, reikalauti pakoreguoti ar paneigti neteisingai pateiktus teiginius, tačiau, kaip matyti iš protokolo, prokuroras J. R. jokių veiksmų nesiėmė ir neplanavo imtis, nors suvokė, kokio masto žalą dėl jo teiginių patiria prokuratūros institucija ir jos darbuotojai. Šiame kontekste toks prokuroro J. R. neveikimas ir nerūpestingumas atskleidžia jo požiūrį į dėl jo veiksmų susidariusią situaciją bei sukeltas pasekmes.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, konstatuojama, kad Vilniaus apygardos prokuratūros Pirmojo baudžiamojo persekiojimo skyriaus vyriausiasis prokuroras J. R., eidamas pareigas, kurioms pagrįstai keliami aukšti etikos ir moralės standartai, tyčia nesilaikė Prokuratūros įstatymo 20 straipsnio 1 dalies 6 punkto reikalavimų ir pažeidė Prokurorų etikos kodekso 5.2.2, 5.7.2, 5.9.1 ir 7.1 papunkčiuose nustatytus principus, t. y. savo veiksmais pažemino prokuroro vardą, nepagrįstais teiginiais sumenkino valstybės institucijų reputaciją ir autoritetą, taip pat visuomenės pasitikėjimą visa teisingumo sistema, ir taip padarė didelę ir sunkiai pataisomą žalą valstybei, taip pat nesiėmė jokių veiksmų tai žalai sumažinti. Prokuroro, ypač vadovo, elgesys, šiurkščiai pažeidžiantis etikos principus, negali būti toleruojamas. Tokį elgesį būtina objektyviai ir atsakingai vertinti bei principingai į jį reaguoti, nes pagal tai vertinama visa prokuratūros sistema ir visi Lietuvos prokurorai.

Šiame kontekste konstatuojama, kad Komisijos pasiūlyta tarnybinė nuobauda nėra proporcinga padarytam pažeidimui, yra akivaizdžiai per švelni ir jos paskyrimas reikštų, kad prokuratūra tokius prokuroro veiksmus ir jais sukeltas pasekmes laiko mažareikšmiais. Prokuratūros įstatymo 39¹ straipsnis nustato, kad prokuratūros autoritetą ir visuomenės pasitikėjimą ja menkinantis elgesys pripažįstamas prokuroro vardą žeminančiu poelgiu ir laikomas šiurkščiu Prokurorų etikos kodekso reikalavimų pažeidimu, už kurį pagal Prokuratūros įstatymo 40 straipsnio 2 dalies nuostatas gali būti skirta griežčiausia tarnybinės nuobaudos rūšis – atleidimas iš tarnybos.

Sprendžiant dėl tarnybinės nuobaudos rūšies atsižvelgtina į tai, kad prokuroras J. R. prokuratūroje dirba nuo 1993 m. spalio 28 d., nuo 2000 m. liepos 10 d. – aukštesnysis prokuroras, charakterizuojamas tik teigiamai, skatintas 11 kartų, tarnybinių nuobaudų neturi. Dėl to laikytina, kad tarnybinės atsakomybės taikymo tikslai bus pasiekti prokurorui J. R. pritaikius ne pačią griežčiausią tarnybinę nuobaudą.

Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymo 40 straipsnio 1 dalies 3 punktu, 41 straipsnio 6 dalimi, Prokurorų etikos komisijos nuostatų, patvirtintų Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2012 m. sausio 9 d. įsakymu Nr. I-16 „Dėl Prokurorų etikos komisijos nuostatų patvirtinimo“, 52 punktu ir atsižvelgdamas į išdėstytas aplinkybes:

1. P r i t a r i u Prokurorų etikos komisijos 2019-06-17 išvados Nr. 1.6.-10. konstatuojamosios dalies teiginiui, kad J. R. pažeidė Prokurorų etikos kodekso 5.2.2, 5.7.2, 5.9.1 ir 7.1 papunkčiuose nustatytus principus.

2. N e p r i t a r i u Prokurorų etikos komisijos 2019-06-17 išvados Nr. 1.6.-10. siūlymui paskirti J. R. tarnybinę nuobaudą – papeikimą.

3. K o n s t a t u o j u, kad už šio sprendimo 1 punkte nurodytą Prokurorų etikos kodekso pažeidimą skirtina griežtesnė tarnybinė nuobauda – perkėlimas į žemesnes – apygardos prokuratūros specializuoto skyriaus prokuroro – pareigas.

Generalinis prokuroras

Evaldas Pašilis